

Międzynarodowa Konferencja Naukowa
Aktualne problemy stosunków wyznaniowych oraz laickości
państwa w Polsce w kontekście międzynarodowym,
Warszawa, 15 kwietnia 2023 r.

International Conference *Current problems of State-Church relations and State secularity in Poland in the international context*, Warsaw, April 15, 2023

OLIWIA RYBCZYŃSKA*

 <https://orcid.org/0000-0002-8666-7062>

JĘDRZEJ ZIELIŃSKI**

 <https://orcid.org/0000-0002-8152-3350>

Konferencja zatytułowana *Aktualne problemy stosunków wyznaniowych oraz laickości państwa w Polsce w kontekście międzynarodowym* została zorganizowana przez Zakład Prawa Wyznaniowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego oraz Katedrę Prawa Wyznaniowego Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie. Jej celem było ukazanie wyzwania, jakim jest zapewnienie laickości państwa przy jednoczesnym poszanowaniu konstytucyjnego modelu relacji państwo–Kościół. Konferencja odbyła się w dniu 15 kwietnia 2023 r. w Pałacu Kazimierzowskim w Warszawie, w Sali Senatu Uniwersytetu Warszawskiego.

Obrady otworzył dr hab. P. Borecki, prof. UW. Zebranych przywitali również dr hab. W. Brzozowski, prof. UW, oraz prof. dr hab. T.J. Zieliński (ChAT).

Sesję pierwszą, moderowaną przez dr. A. Czoharę (Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego), rozpoczął dr hab. P.A. Leszczyński, prof. Akademii

* Mgr, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych, Zakład Prawa Wyznaniowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, e-mail: o.rybczynska@uw.edu.pl.

** Mgr, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych, Zakład Prawa Wyznaniowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, e-mail: j.zielinski@wpia.uw.edu.pl.

im. Jakuba z Paradyża, który wskazał, iż Polska ma obecnie cechy państwa wyznaniowego. Argumentował, iż świadczy o tym m.in. transmitowanie nabożeństw katolickich w telewizji publicznej, uchwalanie nazw ulic na cześć osób świętych czy ustanawianie patronami miast osób świętych. Następnie dr hab. M. Winiarczyk-Kossakowska, prof. Akademii Pomorskiej, zaprezentowała tezę, że Kościół Katolicki w Polsce jest hamulcem demokratycznych przemian. Wskazała też, że obecnie debata polityczna zdominowana jest przez kwestie światopoglądowe. Zauważyła, że szeroka władza Kościoła Katolickiego – ujawniająca się głównie w działaniach zakulisowych – wynika z błędnego podtrzymywania mitu Polaka-katolika. Profesor B. Legras (Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne) przedstawił zasady kształcenia kadry religijnej przez Republikę Francuską. Wskazał, że celem prowadzonych kierunków w tym zakresie jest nauczanie urzędników religijnych podstaw zasady laickości państwa. Uznał, że tego rodzaju kierunek studiów jest sukcesem francuskim, bowiem z jednej strony przyczynia się do rozwoju dialogu i wzajemnej tolerancji, a z drugiej – umacnia zasadę laickości, która stanowi fundament stosunków państwo–Kościół we Francji. Następnie prof. J. Leclercq (Université Catholique de Louvain) wskazał, że Konstytucja Belgii opiera się na łagodnym oddzieleniu państwa od religii. Argumentował, że należy przyjąć pragmatyczne podejście do zasady laickości, którą zdefiniował jako konieczność neutralizowania teologicznych wpływów na państwo. Przedstawił również przepisy znajdujące się w Konstytucji Belgii, które są problematyczne z punktu widzenia laickości, w tym przede wszystkim posługiwanie się słownictwem odpowiednim dla religii katolickiej. Jako ostatnia w tej części obrad wystąpiła prof. F. de La Morena (Université Toulouse 1), która argumentowała, iż chociaż laickość jest powszechnie przyjęta, to jednocześnie nadal jest przedmiotem debaty. Zauważyła, że laickość nie jest przedmiotem kontraktu, lecz jednostronnego aktu władzy państwowej. Wskazała, iż elementem republiki laickiej jest również zapewnienie swobody przekonań i swobody kultu.

W dyskusji, która nastąpiła po pierwszej sesji, rozważano, czy Polska jest państwem wyznaniowym, czy raczej państwem o cechach wyznaniowych. Dyskutowano również o kryzysie laickości we Francji i Belgii.

Po przerwie odbyła się sesja druga, której przewodniczył dr hab. W. Brzozowski, prof. UW. Jako pierwszy wystąpił prof. X.L. Salvador (Université Sorbonne Paris Nord), który wskazał na zagrożenie w postaci postrzegania

laickości jako zjawiska antyreligijnego. Prelegent zwrócił także uwagę na rolę państwa w kształtowaniu tożsamości młodego człowieka. Następny referat wygłosił E. Caelkelberghs (Centre d'Action Laïque), który przedstawił historię rozwoju idei laickości. Podkreślił kluczową rolę państwa prawa jako gwaranta idei laickości, którą zdefiniował jako system ochrony przed supremacją w sferze wyznaniowej – system dążący do zapewnienia każdemu człowiekowi indywidualnej wolności sumienia i wyznania. Kolejna prelegentka D. Boulasha (stowarzyszenie EGALE Egalité, Laïcité, Europe) zarysowała międzynarodowe ramy prawne gwarancji wolności sumienia i wyznania. Opisała również, w jaki sposób organy Unii Europejskiej (UE) prowadzą dialog, o którym mowa w art. 17 Traktatu o funkcjonowaniu UE, z organizacjami religijnymi i światopoglądowymi. Następny referat wygłosiła dr hab. A. Nalborczyk-Skowron, prof. UW. Prelegentka przedstawiła historię islamu w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem statusu prawnego muzułmańskich wspólnot religijnych. Zwróciła także uwagę na preferencyjne traktowanie przez władze państwowe Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej w porównaniu do innych muzułmańskich związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej. W ostatnim wystąpieniu tego panelu ks. dr G. Giemza (Polska Rada Ekumeniczna) podkreślił istotę dialogu ekumenicznego wyrażającą się w dążeniu do pojednania w różnorodności. Jako wyzwania dla dialogu ekumenicznego wymienił odmienne rozumienie jego celu wśród wspólnot religijnych, różne pojmowanie relacji między państwem a Kościołem, a także widoczny w ostatnich latach powrót do konfesjonalizmu.

W dyskusji, która nastąpiła po drugiej sesji, podniesiono kwestię fundamentalizmu religijnego oraz zwrócono uwagę, że fundamentalistyczne ruchy religijne nie są w Polsce znaczące.

Moderatorem sesji trzeciej była dr hab. D. Waniek. Jako pierwszy wystąpił ks. bp dr hab. M. Hintz, prof. ChAT, który szczegółowo przytoczył regulacje prawne określające ramy ochrony mniejszości religijnych w Polsce. Zauważył, że państwo w nierówny sposób traktuje związki religijne, a z punktu widzenia teologii ewangelickiej relacje między państwem a kościołami są zaburzone. *De lege ferenda* wskazał, iż państwo powinno przyjąć model przyjaznego rozdziału Kościoła od państwa. Kolejny prelegent, prof. dr hab. T.J. Zieliński, zwrócił uwagę na przejawy nadreprezentacji religii w szkołach publicznych, do których należą: obecność symboli religijnych w szkołach, nauczanie

religii w szkołach oraz religijne profilowanie działań szkoły. Za przyczynę tej nadreprezentacji uznał intencjonalne – jego zdaniem – zaniedbanie legislacyjne oraz permanentne naruszanie zasady bezstronności światopoglądowej przez państwo. Podniósł konieczność ograniczenia udziału religii w szkołach publicznych, które nie może jednak prowadzić do całkowitego pominięcia tematyki religijnej w procesie nauczania. Następny referat przedstawił ks. dr hab. T. Stanisławski, prof. UZ, który podkreślił, że kościelne systemy ochrony danych osobowych muszą być zgodne z RODO. Podniósł również, że procedurę wystąpienia z Kościoła lub związku wyznaniowego określa wspólnota religijna, a jej postanowieniami związane są osoby zamierzające dokonać apostazji. Referat zamykający panel wygłosił dr hab. M. Stanulewicz, prof. UAM, który zwrócił uwagę na brak definicji legalnej symbolu religijnego w polskim systemie prawnym oraz na próby jego definiowania w orzecznictwie sądowym. Prelegent omówił również polskie spory sądowe związane z obecnością symboli religijnych w szkołach.

W dyskusji wieńczącej tę sesję podniesiono kwestie: zmiany regulacji dotyczącej rekolekcji szkolnych, nauczania w szkole lekcji religii i etyki, ochrony danych osobowych apostatów oraz praw osób niereligijnych.

Obrady podsumował i zamknął dr hab. P. Borecki, prof. UW, dziękując wszystkim uczestnikom za udział w konferencji.